

RAFAŁ MATERA

Łódź

PROBLEMY KRAJÓW ROZWIJAJĄCYCH SIĘ NA SZCZYTACH G7/G8

Na szczytach najbardziej uprzemysłowionych krajów świata, organizowanych od 1975 r.¹, poruszano zarówno problemy państw uczestniczących w spotkaniach, jak i wiele kwestii związanych z poszczególnymi regionami świata. Deklaracje ekonomiczne i komunikaty ze szczytów zawierały propozycje natury ściśle gospodarczej, ale też społecznej i instytucjonalnej. Obok wytycznych dotyczących polityki makroekonomicznej, systemu handlowego i monetarnego, pojawiały się zagadnienia z zakresu ochrony środowiska, edukacji czy opieki zdrowotnej. Problemy krajów rozwijających się przewijały się w dyskusjach przywódców najbogatszych państw już od pierwszych spotkań, ale na realizację postulatów, zwłaszcza w strategii oddłużenia i koordynacji oficjalnej pomocy rozwojowej trzeba było czekać do przełomu II i III milenium. Artykuł jest próbą ukazania zaangażowania się grupy G7/G8 na rzecz regionu Południa w okresie ponad 30 lat jej działalności. Problem efektywności poszczególnych inicjatyw jest kwestią bardziej złożoną i wymaga dalszych badań i odrębnych opracowań. Publikacja opiera się w szczególności na dokumentach, które przywódcy państw akceptują podczas corocznych obrad.

PROMOCJA WZROSTU GOSPODARCZEGO, WALKA Z BIEDĄ I BUDOWANIE GLOBALNEGO PARTNERSTWA

Dowodem na to, że G7 została powołana nie tylko, by chronić własne gospodarki przed negatywnymi skutkami globalizacji, było zaangażowanie się w problemy krajów rozwijających się. Już w pierwszej deklaracji z Rambouillet przywódcy pisali o przywiązaniu do demokratycznych rządów oraz poszanowania wolności indywidualnej,

¹ Pierwszy szczyt grupy uprzemysłowionych państw miał miejsce między 15 a 17 listopada 1975 r. na zamku w Rambouillet nieopodal Paryża. Uczestnikami spotkania byli przedstawiciele sześciu państw: Francji, Japonii, RFN, Stanów Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii oraz Włoch. Miano G7 coroczne szczyty uzyskały w 1976 r., kiedy do tego grona dokooptowana została Kanada. Od 1977 r. na naradach obecni byli przedstawiciele Komisji Wspólnot Europejskich, aczkolwiek jedynie na zasadach obserwatora. Przekształcenie w G8 dokonano się w 1998 r. na szczycie w Birmingham po kilku latach negocjacji i wspólnej pracy na forum G7 oraz Rosji.

uznając, że może to zapewnić dobrobyt nie tylko ich państwom, ale całemu światu i krajom rozwijającym się. Drogą do dobrobytu miał być wzrost gospodarczy i stabilizacja². Dostrzegano taką zależność: wzrost gospodarczy uprzemysłowionych krajów jest konieczny dla wzrostu krajów rozwijających się, a ten z kolei znacząco przyczynia się do rozwoju gospodarek państw uprzemysłowionych. Dlatego na szczytach zobowiązywano się do pobudzania koniunktury we własnych krajach, jednocześnie zachęcając kraje rozwijające się do działań w tym samym kierunku.

Na szczycie w Ottawie w 1981 r., G7 poparła zbliżającą się konferencję w Cancun w Meksyku. Jej ambicją było ustanowienie równoprawnych stosunków gospodarczych między bogatymi i biednymi regionami Ziemi. W 1985 r. po raz pierwszy przywódcy przyznali, że cele, jakie stawiane są na szczytach (zwiększenie możliwości zatrudnienia, zmniejszenie społecznych nierówności, zatrzymanie protekcyjizmu, stabilizacja systemu monetarnego, rozwiązanie problemu zadłużenia, ochrona środowiska naturalnego) powinny być nie tylko realizowane indywidualnie przez państwa członkowskie czy w ramach grupy, ale też wspólnie z krajami rozwijającymi się. Dla tych ostatnich podstawowym bodźcem dla rozwoju miał być stabilny system gospodarczy i polityczny, z czym miały problem kraje z Afryki, Ameryki Łacińskiej, Azji i Pacyfiku.

Rok 1989 mógł stać się przełomem w dialogu G7 z krajami rozwijającymi się. Przed rozpoczęciem szczytu w Paryżu rząd Francji gościł reprezentantów Ruchu Państw Niezaangażowanych i G77. Oczekiwali oni, że spotkanie to przerodzi się w forum konsultacyjne między liderami Północy i Południa³. Inicjatywa otrzymała wsparcie sekretarza generalnego ONZ oraz instytucji gospodarczych i finansowych. Na szczycie za jedno z najważniejszych wyzwań na kolejne lata uznano dalszą integrację krajów rozwijających się z gospodarką światową. Jednak w latach 90. nie udało się na stałe wpisać do kalendarza spotkań liderów Północy i Południa.

Nie oznaczało to jednak, że G7 przestała zajmować się problemami krajów rozwijających się. Na szczycie w Londynie w 1991 r. potwierdzono, że odgrywają one konstruktywną rolę w międzynarodowym systemie gospodarczym, a wiele z nich podjęło już niezbędne reformy. Przekonywano, że dobre zarządzanie nie tylko prowadzi do rozwoju, ale pozwala przyciągać inwestycje z całego świata. G7 przez wiele lat nieustannie deklarowała pomoc krajom rozwijającym się, która efektywnie alokowana, poprawiała globalną koniunkturę. Wsparcie finansowe, w założeniach „siódemki”, służyć miało łagodzeniu biedy, poprawie zdrowia, edukacji i jakości ochrony środowiska.

W Monachium w 1992 r. przywódcy G7, dostrzegając postęp w wielu krajach rozwijających się, zobowiązywali się do dialogu i partnerstwa, aby wspólnie dzielić odpowiedzialność za globalne wyzwania, do których zaliczono: szybki wzrost liczby ludności, problemy ochrony środowiska i reformę systemu ONZ. Uznano, że tylko

² Mówiły o tym pierwszy i drugi punkt deklaracji. *Declaration of Rambouillet*, November 17, 1975 (jeśli nie jest zaznaczone inaczej to wszystkie dokumenty za oficjalną stroną G7: <http://www.g7.utoronto.ca>).

³ *Press Release from Presidents Abdou Diouf, Mohamed Hosni Mubarak, Carlos Andres Perez, and Prime Minister Rajiv Gandhi*, July 13, 1989.

działając razem można te kwestie rozwiązywać. W kolejnych latach sygnatariusze deklaracji podkreślali, że nie tylko bezpośrednia pomoc przyczynia się do rozwoju krajów, ale także handel, inwestycje czy rozwiązanie problemu zadłużenia. W 1995 r. w Halifax zgodzono się, że nadrzędnym celem G7 w najbliższych latach miała być redukcja biedy.

W latach 90. XX w. wielokrotnie zwracano uwagę, że same kraje rozwijające się ponoszą główną odpowiedzialność za promowanie własnego rozwoju. Nowe Partnerstwo dla Rozwoju – zainicjowane w Lyonie w 1996 r. – polegało na wsparciu dla sektora prywatnego, zachętach dla inwestorów krajowych i zagranicznych, wcielaniu demokracji i dobrem zarządzaniu. G7 apelowała o ograniczanie nieproduktywnych wydatków, zwłaszcza militarnych. Uznano, że to państwa są odpowiedzialne za politykę redukującą biedę i decydują o rozwoju oraz tworzeniu nowych miejsc pracy. Nowe partnerstwo służyć miało temu, by z globalizacji mogli skorzystać wszyscy uczestnicy stosunków międzynarodowych⁴.

W Denver w 1997 r. powrócono do projektu partnerstwa dla rozwoju, które miało opierać się na wspólnej odpowiedzialności i interesach. G7 zobowiązała się do stosowania „rozsądnego” systemu finansowego, otwarcia handlu i inwestycji oraz budowania trwałego wzrostu. Od krajów rozwijających się oczekiwano rozważnej polityki makroekonomicznej, prorozwojowej polityki podatkowej i minimalizowania nieefektywnych wydatków. W Kolonii w 1999 r. zobowiązywano się współpracować z najbiedniejszymi krajami, aby zredukować poziom biedy i podejmować programy mające na celu podtrzymywanie ich wzrostu gospodarczego oraz integrację z globalną gospodarką.

Japoński szczyt w 2000 r. należał do przełomowych w stosunkach Północ-Południe. Na spotkaniu w Tokio przedstawiciele G8 z delegacją krajów rozwijających się najczęściej pojawiającym się wyrażeniem było globalne partnerstwo. Podkreślono wagę dialogu między Północą a Południem, poruszając konkretne problemy takie, jak: rozprzestrzenianie technologii informacyjnej, choroby zakaźne i pasożytnicze, redukcja długów, pomoc rozwojowa, rozszerzenie systemu Światowej Organizacji Handlu (WTO) oraz rozwój edukacji i medycyny⁵.

Od szczytu w Genui w 2001 r., G8 realizowała kompleksowy Plan Pomocy Afryce, a w Sea Island w 2004 r. wsparty został region Rozszerzonego Bliskiego Wschodu. Poza tym, począwszy od inauguracji piątego cyklu spotkań przywódców (Evian 2003 r.) do tradycji szczytów weszły stałe konsultacje z przedstawicielami krajów rozwijających się. Budowanie globalnego partnerstwa stało się procesem komplekso-

⁴ *A New Partnership for Development*, June 29, 1996.

⁵ *Summit Meeting in Tokyo among President Olusegun Obasanjo of the Federal Republic of Nigeria, President Thabo Mbeki of the Republic of South Africa, President Abdelaziz Bouteflika of the Democratic People's Republic of Algeria, Prime Minister Chuan Leekpai of the Kingdom of Thailand and G8 Leaders*, Tokyo, July 20, 2000. W Okinawie zobowiązano się do obniżenia o połowę (w latach 1990-2015) ludności żyjącej w skrajnej biedzie. W 1998 r. wciąż 1,2 mld ludzi na świecie żyło za mniej niż 1 dolara dziennie, a różnice między regionami potęgowały się.

wym. Nie wystarczyło bowiem wyłącznie porozumiewać się w gronie przywódców. Pogłębiano także współpracę w ramach wielu instytucji międzynarodowych.

AKTYWNOŚĆ INSTYTUCJI NA RZECZ KRAJÓW ROZWIJAJĄCYCH SIĘ

Szczyt przywódców najbardziej uprzemysłowionych państw miał ograniczone możliwości działania na rzecz współpracy z krajami rozwijającymi się. Narzędziem do inicjowania zobowiązań mogły stać się albo rządy państw członkowskich G7, albo odpowiednio wyprofilowane organizacje. Podczas szczytu przywódcy starali się desygnować różne instytucje do wspierania krajów rozwijających się lub czynić je odpowiedzialnymi za dany obszar kontaktów między Północą i Południem. Kraje G7 nie tylko odwoływały się do organizacji, której były członkami lub, na które miały realny wpływ poprzez znaczące wkłady finansowe. Apelowały także do ugrupowań samych krajów rozwijających się.

G7 starała się, by problemy, z jakimi borykają się kraje rozwijające się, były podnoszone głównie na forum ONZ (uwzględniając cały system NZ). Przywódcy zobowiązywali się do intensyfikacji współpracy w ramach struktur instytucjonalnych powołanych jeszcze w Bretton Woods w 1944 r. Dlatego najczęściej przywoływanymi organizacjami, odpowiedzialnymi za wspieranie i monitorowanie przemian w krajach rozwijających się, były Międzynarodowy Fundusz Walutowy (MFW) i Bank Światowy. Wśród celów Funduszu zapisana została pomoc państwom mającym problemy w osiągnięciu równowagi płatniczej oraz usuwanie barier płatniczych, które hamowały wzrost wymiany międzynarodowej. W końcu XX w. MFW szczególnie angażował się w nadzorowanie sytuacji finansowej i oferował pomoc techniczną. Uruchomił też specjalne programy pomagające w dostosowaniach strukturalnych jak np. *ESAF (Enhanced Structural Adjustment Facility)*, który został przekształcony w 1999 r. w *PRGF (Poverty Reduction and Growth Facility)* – program na rzecz wzrostu gospodarczego i redukcji ubóstwa. G7 uznała, że Fundusz w sposób znacznie bardziej efektywny może rozdysponowywać pomoc finansową niż inne instytucje. Gospodarze szczytów od pierwszych spotkań przekonywali, że MFW nie zagraża niezależności krajów rozwijających się⁶.

Równie mocne wsparcie od G7 otrzymał Bank Światowy. Dyskutując nad kwestiami finansowymi przywódcy wielokrotnie zgłaszali prośby do tej instytucji o podjęcie bezpośredniej pomocy krajom rozwijającym się. Grupa zwracała się do *IBRD (International Bank for Reconstruction and Development)* i innych banków (rządowych i komercyjnych) o rozłożenie długów państwom, które czynią wysiłki w naprawie własnych finansów. *IBRD* wraz z MFW realizował też program *PRGF-HIPC Trust*, który był inicjatywą na rzecz najuboższych i najbardziej zadłużonych krajów.

⁶ *President Mitterrand's Statement to the Press at the Conclusion of the Versailles Summit*, 6 June 1982.

G7 pozytywnie opiniowała działalność Banku jako koordynatora Specjalnego Programu Pomocy Afryce (*Special Programme of Assistance for Africa*). Kiedy na szczycie zapowiadano kredytową pomoc instytucji międzynarodowych krajom rozwijającym się, to na pierwszym miejscu z reguły wymieniano *IBRD* i regionalne banki rozwoju.

Wokół Banku Światowego utworzone zostały z czasem instytucje powiązane z nim funkcjonalnie i organizacyjnie, aczkolwiek działające niezależnie. G7 mocno wspierała w walce z ubóstwem Międzynarodowe Stowarzyszenie Rozwoju (*IDA – International Development Association*), apelując o uzupełnienie środków tego funduszu, podobnie jak Wielostronnej Agencji Gwarancji Inwestycji (*MIGA – Multilateral Investment Guarantee Agency*), powołanej w 1988 r. m.in. dzięki zgodzie „siódemki”. *MIGA* za jeden z celów postawiła sobie promocję inwestycji prywatnych w krajach Trzeciego Świata.

Nowe rozwiązania na rzecz liberalizacji handlu światowego, uwzględniające zmiany w polityce wobec krajów rozwijających się wymagały od G7 nie tylko ciągłej koordynacji z działalnością *GATT* i *WTO*, ale także wspierania kolejnych Konferencji Narodów Zjednoczonych ds. Handlu i Rozwoju (w dokumentach ze szczytu przywódcy zwracali szczególną uwagę na postanowienia *UNCTAD IV*⁷, VII i X), które stały się podstawowym organem ONZ, sprzyjającym aktywności nie tylko w dziedzinie handlu i inwestycji, ale też finansów i nowych technologii. Według G7 postęp w zakresie stosunków między krajami rozwiniętymi i rozwijającymi się powinien być podtrzymywany również w ramach Konferencji Międzynarodowej Współpracy Ekonomicznej (*CIEC – Conference on International Economic Cooperation*), której sukces organizacyjny odnotowano w 1977 r.

Ważne miejsce w systemie Narodów Zjednoczonych, silnie popierane przez G7/G8, miały liczne wyspecjalizowane agendy, z których działalności mogły skorzystać kraje rozwijające się. Przywódcy często odwoływali się w sprawie ubogich regionów do aktywności Światowej Organizacji Zdrowia (*WHO*), Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Wyżywienia i Rolnictwa (*FAO*) oraz do wielu szczegółowych programów i inicjatyw sygnowanych przez ONZ.

Współodpowiedzialną za stosunki i pomoc krajom rozwijającym się uczyniono ponadto Organizację Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (*OECD – Organization for Economic Cooperation and Development*). Podkreślano jej zaangażowanie i zobowiązano się do rzeczywistego partnerstwa, zgodnie z założeniami strategii na XXI w. przedstawionej przez tę organizację. Obiecywano pomoc krajom rozwijającym się w promowaniu odpowiedzialności i przejrzystości sektora publicznego; w zbudowaniu systemu prawa i w działaniach antykorupcyjnych; w aktywizowaniu sektora

⁷ Podczas IV Konferencji ONZ ds. Handlu i Rozwoju w Nairobi osiągnięte zostało porozumienie bez sprzeciwu krajów rozwiniętych na temat specjalnego programu obejmującego część eksportowanych towarów oraz wspólnego funduszu. *Integrated Program for Commodities (IPC)* określał, że umowy na wyszczególnione 18 produktów będą negocjowane tak, by unikać zawyżonych cen i stworzyć równowagę między konsumentami a producentami. Wspólny Fundusz (*Common Fund*) miał natomiast być funduszem regulującym ceny, które spadłyby poniżej lub wzrosły ponad wynegocjowany poziom (W. Bello, *UNCTAD: Time to Lead, Time to Challenge the WTO*, <http://www.zmag.org/CrisesCurEvs/Globalism/unctadbello.htm>).

prywatnego, społeczeństwa obywatelskiego i organizacji pozarządowych. Dlatego G8 postanowiła wcielić w życie Konwencję Przeciw Korupcji *OECD*; wspierać ONZ w tworzeniu instrumentów do walki z korupcją; zachęcać różne banki rozwoju do pomocy państwom ubogim w zarządzaniu budżetem.

G7 dostrzegała jednocześnie inicjatywy krajów rozwijających się. Zwracano uwagę na aktywność G77 i wsparto konferencje Ruchu Państw Niezaangażowanych (*Non Aligned Movement*). Kraje rozwijające się mogły też liczyć na pozytywny oddźwięk G7 w momencie inicjowania projektów integracyjnych. Grupa była w stałym kontakcie z reprezentantami *ASEAN* (*Association of South East Asian Nations*), *APEC* (*Asia-Pacific Economic Cooperation*), OJA (Organizacji Jedności Afrykańskiej) i UA (Unii Afrykańskiej).

U progu XXI w. szczególnie ważne dla G7 stało się stworzenie światowego partnerstwa między krajami rozwijającymi się, rozwiniętymi oraz różnymi instytucjami. Dlatego tak ważne były konsultacje w gronie przywódców Północy z szefami organizacji międzynarodowych (ONZ, MFW, *IBRD*, *WTO*, *WHO*, *UNESCO*, MAEA). Do udziału w tych naradach przedstawiciele Południa byli jednak zapraszani incydentalnie. G8 nie wypracowało do 2007 r. stałej formuły trójstronnych spotkań, chociaż w Evian, Gleneagles (2005 r.) i Sankt Petersburgu (2006 r.) gospodarzom udało się zebrać przedstawicieli wszystkich trzech stron (niestety w różnym składzie i w ograniczonym czasie).

HANDEL I INWESTYCJE

Relacje handlowe między G7 a krajami rozwijającymi się były głównym elementem dyskusji przywódców na niemal wszystkich szczytach. Na pierwszych spotkaniach niepokojono się wysokim deficytem w bilansie płatniczym państw rozwijających się, przekonując, że stanowi on problem dla całej gospodarki światowej. Sygnatariusze deklaracji zobowiązywali się, że będą dążyć do wspierania eksportu krajów rozwijających się oraz finansowania ich deficytu handlowego, przy czym pierwszeństwo powinno być dane najbiedniejszej grupie państw. Już w 1978 r. liderzy krajów przemysłowych doszli do wniosku, że kraje rozwijające się zasługiwały na specjalne traktowanie w międzynarodowym systemie handlu i powinny czerpać większe korzyści z wymiany międzynarodowej.

Podkreślano, że gwarancją sukcesu kolejnych rund negocjacyjnych i konferencji ministerialnych *GATT* i *WTO* jest współpraca z krajami rozwijającymi się. Wielokrotnie zachęcano je do odgrywania większej roli w tych organizacjach. Apelowano w tym samym czasie do wielostronnych instytucji o pomoc w integrowaniu krajów rozwijających się ze światowym systemem handlu. Zwracano się do *WTO*, aby monitorowała i oceniała postanowienia kolejnych uzgodnień dla krajów słabiej rozwiniętych. Jednocześnie G7 oczekiwała od tych krajów redukcji taryf celnych i innych ograniczeń, uznając przy tym, że państwa najslabiej rozwinięte powinny mieć dłuższy czas na przekształcenia gospodarcze. Przekonywano, że handel jest ważną determinantą wzro-

stu gospodarczego i zmniejszania biedy. G7 rozumiała pomoc dla krajów rozwijających się jako wprowadzenie bezcłowego dostępu dla produktów z tych państw oraz promocję regionalnej integracji. Ze względu na uzależnienie tych krajów od wywozu produktów nieprzetworzonych, G7 godziła się na ich dalszy przerób oraz uwzględnienie ich potrzeb eksportowych. Zachęcano do dywersyfikacji eksportu te państwa, które uzależnione były od transferu technologii i inwestycji.

G7 obiecywała ułatwienia w dostępie do własnego rynku, ale oczekiwała też od krajów rozwijających się usunięcia barier w przepływie kapitału. Zachęcano do prywatnych inwestycji, ale uznano równocześnie, że apel może być skuteczny w momencie, kiedy w krajach rozwijających się będzie stworzona ochrona obcego kapitału⁸. Dobry klimat dla inwestycji w krajach rozwijających się miał gwarantować ich wzrost. Inwestorów nakłaniano na długookresowe inwestycje⁹, a znoszenie ograniczeń w przepływie bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) mogło pomóc w restrukturyzacji gospodarek krajów słabiej rozwiniętych. Liberalizację przepływu kapitału powinny promować *OECD*, *GATT (WTO)* i MFW¹⁰, natomiast instytucjonalną gwarancją bezpieczeństwa dla BIZ miała stać się *MIGA*.

Partnerstwo z krajami Południa (a zwłaszcza z Afryką Subsaharyjską) chciano realizować pod warunkiem wypełnienia przez nie reform prowadzących do otwarcia handlu i inwestycji. Takie działania mogłyby skutkować pojawieniem się BIZ i ukształtowaniem się krajowego kapitału¹¹. Promowano przy tym konkretne inicjatywy: *Everything but Arms* (Wszystko byle nie Zbrojenia) czy *Generalised Preferences* (Ogólne Preferencje), torujące dostęp do rynków najslabiej rozwiniętych. Zobowiązano się zwołać specjalistyczną konferencję ONZ dla krajów najslabiej rozwiniętych (*LDC – Least Developed Countries*), której celem miała być redukcja ceł i zwiększenie dostępu dla produktów z tych krajów. Obligowano się też do wciągnięcia *LDC* do globalnego systemu handlowego. W tym celu decydowano się na pomoc techniczną przy wprowadzaniu systemów celnego i legislacyjnego, niezbędnych w członkostwie w *WTO*.

BEZPIECZEŃSTWO ENERGETYCZNE I OCHRONA ŚRODOWISKA

Przy okazji podejmowanych na szczytach kwestii na temat bezpieczeństwa energetycznego i ochrony środowiska nie zabrakło odniesień do sytuacji w krajach rozwijających się. Przy czym zobowiązania dotyczące kwestii energetycznych były czynione

⁸ *Declaration*, July 17, 1978.

⁹ *The London Economic Declaration*, June 9, 1984.

¹⁰ Aby pomagać państwom rozwijającym w poprawie klimatu dla prywatnych inwestycji, zachęcano różne instytucje, do wspierania reform wewnętrznych, w tym współdziałania publicznych i prywatnych przedsięwzięć, czytelnego systemu podatkowego oraz działań na rzecz wzrostu konkurencji.

¹¹ Wspomniano przy tym, że blisko połowa najslabiej rozwiniętych państw (*LDC*) przyciąga zaledwie 1% całości BIZ. Zachęcano banki rozwojowe i instytucje finansowe do wspierania wysiłków na rzecz tworzenia klimatu prohandlowego i proinwestycyjnego.

przez G7 już w latach 70. i 80., natomiast inicjatywy w dziedzinie ochrony środowiska pojawiły się dopiero w latach 90. XX w.

Już w San Juan w 1976 r., omawiając problemy energetyczne, przywódcy zadeklarowali pomoc krajom rozwijającym się¹². G7 starała się wykazać, że podwyżka cen ropy przez kartel *OPEC* spowodowała nie tylko zakłócenia w ich własnych gospodarkach, ale równocześnie problemy w krajach rozwijających się, nie posiadających źródeł energii. Uzależniały się one bowiem od importu ropy, a przez to zadłużały się, co z kolei hamowało ich wzrost gospodarczy.

G7 obiecywała pomoc w rozbudowie potencjału energetycznego krajów rozwijających się, a zwłaszcza w wykorzystaniu odnawialnych źródeł energii. Zadaniem tym został obarczony Bank Światowy. Od tej instytucji oczekiwano również pomocy dla najbardziej potrzebujących krajów w finansowaniu ich sieci energetycznej. Apelowano poza tym do tych krajów rozwijających się, które posiadały źródła energii, oczekując od nich zwiększenia produkcji energii¹³.

Na początku lat 90. poparcie G7 uzyskał Program na rzecz Globalnego Środowiska (*GEF – Global Environment Facility*), który umożliwił koordynację pomocy krajom rozwijającym się w ochronie środowiska¹⁴. Korzystano z doświadczeń i ekspertyz *GEF*, licząc na wzrost aktywności krajów rozwijających się, które były najbardziej narażone na zmiany klimatyczne. W nowym milenium przywódcy zgodzili się z tezą, że zapewnienie trwałego rozwoju wymaga poprawy ochrony środowiska. Dlatego wsparło inicjatywę 3R (*Reduce, Reuse, Recycle* – redukcji, ponownego użycia i recyklingu), którą próbowano realizować wspólnie z krajami rozwijającymi się.

POMOC ROZWOJOWA I UMORZENIE DŁUGÓW

Na szczycie w Londynie w 1977 r. po raz pierwszy zadeklarowano, że jednym z celów G7 jest zwiększenie pomocy dla krajów rozwijających się. Szczególną troską miano otoczyć 800 mln ludzi żyjących w absolutnym ubóstwie. Wsparto przy tym działania *IBRD*, godząc się, by jego zasoby oraz efektywność udzielania pożyczek zwiększyły się. Miało to ułatwić krajom rozwijającym się dostęp do międzynarodowych finansów. Według „siódemki” najbiedniejsze państwa wymagały stałej pomocy, dlatego tak ważne było wsparcie *IBRD* i banków regionalnych¹⁵.

Poza ogólnymi zobowiązaniami, na pierwszych szczytach zabrakło decyzji dotyczących konkretnych sum, przekazywanych przez kraje G7. W Bonn w 1978 r. po raz pierwszy japoński premier Takeo Fukuda zadeklarował, że jego kraj dążyć będzie

¹² *Joint Declaration of the International Conference*, June 28, 1976.

¹³ *Declaration on Economic Recovery*, May 30, 1983.

¹⁴ *Economic Declaration: Building World Partnership*, 17 July 1991.

¹⁵ Chodziło o następujące banki: Międzyamerykański Bank Rozwoju (*Interamerican Development Bank*) powstały w 1959 r., Afrykański Bank Rozwoju (*African Development Bank*) utworzony w 1963 r. oraz Azjatycki Bank Rozwoju (*Asian Development Bank*) działający od 1965 r.

do podwojenia oficjalnej pomocy rozwojowej w ciągu trzech lat. Jednak w sukurs inicjatywie japońskiej nie przyszli pozostali członkowie G7. Państwa uprzemysłowione starały się wprawdzie wypracować wspólną strategię w ramach ONZ, jednak występowały między nimi spore różnice zdań. Nie udało się bowiem automatycznie osiągnąć porozumienia co do maksymalnej wielkości środków przeznaczonych na tzw. Oficjalną Pomoc Rozwojową (*ODA – Official Development Assistance*). Mimo trudności liczone, że w przyszłości uda się zrealizować cele założone na Konferencji ONZ w odniesieniu do Krajów Najbardziej Rozwiniętych (*United Nations Conference on the Least Developed Countries*)¹⁶. Temat pomocy rozwojowej powrócił na szczycie w Wenecji w 1987 r., gdzie wezwano rządy państw uprzemysłowionych do dostosowania się do celu przyjętego przez międzynarodowe instytucje, tj. poziomu 0,7% PNB przeznaczanego na pomoc w ramach *ODA*. Na kolejnym szczycie w Toronto w 1988 r. poinformowano, że między 1983 r. a 1988 r. rozdysponowano sumę 73 mld USD.

W latach 80. równoległe z problemem pomocy rozwojowej podnoszone były kwestie zadłużenia. Jednym z celów administracji amerykańskiej na szczycie w Williamsburgu w 1983 r. było przedstawienie projektu umorzenia długów krajom rozwijającym się o niskich i średnich dochodach. Zgodzono się, że istnieje potrzeba zarówno prywatnego, jak i oficjalnego (rządowego) finansowania zadłużenia. G7 potwierdziła gotowość negocjacji i długoletniego rozłożenia długów przez rządy, agencje, banki komercyjne oraz zapowiadała dostęp do nowych kredytów eksportowych. W opinii „siódemki” kraje zadłużone powinny przyjąć politykę MFW i *IBRD*, które zapewniłyby dodatkowe finansowanie oficjalnych programów dostosowawczych krajów zadłużonych¹⁷. Współpraca z tymi instytucjami była ponadto wstępnym wymogiem do obniżki długów dla banków komercyjnych.

W 1987 r. za główne warunki realizacji planu oddłużeniowego uznano pełne wprowadzenie reform strukturalnych i makroekonomicznych przez dłużników, wzrost kredytowania przez międzynarodowe instytucje finansowe oraz uruchomienie pożyczek przez banki komercyjne, co służyłoby reformom w krajach zadłużonych. Wobec państw najbardziej potrzebujących, które podjęłyby się polityki dostosowawczej, G7 zobowiązywała się rozważyć redukcję ich długu w ramach Klubu Paryskiego¹⁸. Przywódcy podkreślali przy tym, że *ODA* odgrywa główną rolę w strategii zadłużeniowej prowadzonej przez zrzeszenie banków rządowych państw wierzycielskich.

¹⁶ Oficjalna Pomoc Rozwojowa była wynikiem zobowiązania krajów uprzemysłowionych na Sesji Specjalnej ZO ONZ w 1980 r. Decyzja o przeznaczeniu 0,7% PNB na bezpośrednią pomoc krajom rozwijającym się spotkała się jednak z krytyką części państw i właściwie jedynie kraje nordyckie wypełniły przyjęte zobowiązanie. Program *ODA* ustabilizował się na poziomie około 0,3% PNB państw wysoko rozwiniętych (L. Kasprzyk, *Rozwój ekonomiczny – nadzieją na wyrównanie szans*, w: *Organizacja Narodów Zjednoczonych. Bilans i perspektywy*, red. J. Symonides, Warszawa 2006, s. 249).

¹⁷ MFW odpowiadał za programy w zakresie dostosowania polityki strukturalnej (*Structural Adjustment Facility*), natomiast *IBRD* rozdysponowywał oficjalną pomoc rozwojową (*ODA*).

¹⁸ *Venezia Economic Declaration*, June 10, 1987.

Od 1988 r. coraz częściej zaczęto na szczytach mówić o konkretnych sumach, które należało przeznaczyć na pomoc rozwojową lub obniżkę zadłużenia. Wyliczono, że z Afrykańskiego Funduszu Rozwoju (*African Development Fund*) przeznaczone zostanie w okresie 1988-1990 ponad 18 mld USD na pomoc najbiedniejszym i najbardziej zadłużonym państwom. Zdecydowano, że 15 mld USD z powyższej sumy przetransferowana zostanie do krajów Afryki Subsaharyjskiej¹⁹.

W 1989 r. w Paryżu przywódcy przypomnieli, że funkcję koordynującą w programie umorzenia długów oraz w pomocy rozwojowej pełnić mają MFW i *IBRD* (monitorując programy dostosowawcze polityki makroekonomicznej i strukturalnej), natomiast punkt ciężkości decyzyjnej spoczywać miałyby na Klubie Paryskim. Zaopiniował on już pozytywnie wybór 13 najbiedniejszych państw, które dzięki akceptacji G7 mogły skorzystać ze znaczącej redukcji zadłużenia. Grupa przyjęła zobowiązanie wzmocnienia strategii sprzyjającej oddłużeniu również dla pozostałych tzw. mocno zadłużonych krajów. Zastrzeżono jednak, że rozwiązanie problemu będzie uzależnione od poszczególnych przypadków. Apele kierowano bezpośrednio do krajów zadłużonych, zachęcając je do niezbędnych reform²⁰. Po raz pierwszy wymieniono też konkretne państwo, które skorzystało z wielostronnej pomocy G7 – były to Filipiny.

Na kolejnym szczycie w Houston zwrócono uwagę na postęp w realizacji strategii likwidacji zadłużenia, jako argument przytaczając zawarcie umów między bankami komercyjnymi i następującymi państwami: Chile, Filipinami, Kostaryką, Marokiem, Meksykiem i Wenezuelą. Ogłoszono, że Klub Paryski uruchomił proces restrukturyzacji długów poprzez ich wieloletnie rozłożenie oraz wydłużenie okresu płatności (w 1991 r. zaznaczono, że ugoda osiągnięta przez Klub Paryski na temat redukcji długów Polski i Egiptu powinna być potraktowana jako sytuacja wyjątkowa). Wierzono, że państwa wierzycielskie dalej będą dążyć do rozłożenia długów krajom o średnim dochodzie²¹.

Na kolejnych szczytach przywódcy potwierdzali wiarygodność międzynarodowej strategii oddłużeniowej, zwracając uwagę na ulgi proponowane krajom najbiedniejszym przez Klub Paryski. W 1992 r. zainteresowanym krajom dano 3-4 lata na dostosowania do wymogów, koniecznych do umorzenia bądź rozłożenia długów²². Obok programów wielostronnych instytucji wspierano też odrębne inicjatywy rządowe w kwestii oddłużenia najuboższych, które prezentowały Japonia i Stany Zjednoczone.

Przełomem w procesie umarzania długów był rok 1996, kiedy to MFW i *IBRD* rozpoczęły program pomocy dla poważnie zadłużonych biednych państw (*HIPC – Heavily Indebted Poor Countries*). Projekt spotkał się z poparciem przywódców na szczycie w Lyonie. Gotowość udziału w nim wyrażał Klub Paryski pod warunkiem poddania się zadłużonych państw specjalnemu mechanizmowi MFW i *IBRD*, który

¹⁹ *Toronto Economic Summit Economic Declaration*, June 21, 1988.

²⁰ *Economic Declaration*, July 15, 1989.

²¹ W oświadczeniu wymieniono Francję, która złagodziła restrykcje wobec długów krajów Afryki Subsaharyjskiej oraz Kanadę, która podobną strategię przyjęła wobec Karaibów.

²² *Economic Declaration: Working Together for Growth and a Safer World*, July 8, 1992.

kwaliifikował państwa do inicjatywy *HIPC*. Spodziewano się, że program wesprze Afrykański Bank Rozwoju. Z zadowoleniem przyjmowano redukcję długów przez część państw uprzemysłowionych.

W Birmingham w 1998 r. G8 ogłosiła, że na pomoc rozwojową przeznacza rocznie 10 mld USD. Wskazała też na 6 krajów (pierwszym była Uganda), które zostały zakwalifikowane do inicjatywy *HIPC*. Dzięki temu udało się umorzyć 5,7 mld USD. Celem długookresowym było włączenie jak największej liczby państw w ten proces do 2000 r.²³ Na szczycie w Kolonii w 1999 r. zapowiedziano wzrost pomocy w ramach *ODA* oraz zwiększenie roli organizacji pozarządowych w tej pomocy. Konkretnym działaniem G8 była kolońska inicjatywa umarzania długów, co w praktyce oznaczało dalsze wsparcie i rozszerzenie projektu *HIPC*. Przywódcy zdawali sobie sprawę, że realizacja projektu wymagać będzie dodatkowych finansów. Oczekiwano ponadto sprawiedliwego dzielenia ciężarów między wierzycielami²⁴. Dla tych państw, które nie byłyby zakwalifikowane do inicjatywy *HIPC*, proponowano łączną 67% redukcję, zgodną z propozycjami z Neapolu w 1994 r.

W Okinawie w 2000 r. G8 informowała, że 9 krajów (Benin, Boliwia, Burkina Faso, Honduras, Mauretania, Mozambik, Senegal, Tanzania i Uganda) uzyskała wstępne pozytywne decyzje i mogło czerpać korzyści z inicjatywy. Umorzenie długów w ich przypadku miało sięgnąć ponad 15 mld USD w wartościach nominalnych. Potwierdzano ponadto zobowiązanie o 100% redukcji długów w ramach oficjalnej pomocy rozwojowej oraz zgłoszono nowe – dotyczące obniżki 100% długów komercyjnych. Pochwalono decyzję krajów spoza G8 o 100% umorzeniu długów *ODA*. Popierano też nowe wkłady w Fundusz Zaufania (*Trust Fund*) przy *IBRD* oraz zaangażowanie *OECD* w prace na rzecz wzmocnienia środków regulacyjnych, w tym kredytów eksportowych dla *HIPC*²⁵.

Na szczycie w Genewie w 2001 r. zwrócono uwagę, że w ciągu roku wzrosła liczba krajów (z 9 do 23), które przyłączyły się do programu *HIPC*²⁶. Mogły one liczyć na umorzenie 53 mld USD z ogólnej sumy zadłużenia 74 mld USD. Uznano, że znacząco zredukuje to obsługę ich długu oraz uwolni wydatki na sektor socjalny, zwłaszcza zdrowie i edukację. Równocześnie potwierdzono dążenie do 100% redukcji oficjalnej pomocy rozwojowej oraz części długów komercyjnych dla zakwalifikowanych państw. Zachęcano pozostałe kraje do przyłączenia się do inicjatywy, zarówno ze strony wierzycieli, jak i kredytobiorców. Nadmieniano, że społeczne i strukturalne reformy oraz zakończenie konfliktów były warunkami koniecznymi umorzenia długów²⁷.

²³ *Response by the Presidency on Behalf of the G8 to the Jubilee 2000 Petition*, May 16, 1998.

²⁴ *G7 Statement*, June 18, 1999; *G8 Communiqué Köln 1999*, June 20, 1999.

²⁵ *G7 Statement, Okinawa*, July 21, 2000.

²⁶ Były to: Benin, Boliwia, Burkina Faso, Czad, Gambia, Gwinea, Gwinea Bissau, Gujana, Honduras, Kamerun, Madagaskar, Malawi, Mali, Mauretania, Mozambik, Nikaragua, Niger, Rwanda, Wyspy Św. Tomasza i Książęca, Senegal, Tanzania, Uganda i Zambia.

²⁷ *G7 Statement*, July 20, 2001.

Wśród komunikatów ze szczytu w Kananaskis w 2002 r. pojawiło się odrębne oświadczenie G8, które skupiło się na postępach w inicjatywie *HIPC*. Pisano w nim, że samo umorzenie długów nie gwarantowało pełnej wypłacalności, a zwłaszcza wzrostu gospodarczego i społecznego rozwoju w długim okresie. Do tego niezbędne było umiejętne zarządzanie, rozsądne nowe pożyczki oraz odpowiedzialność finansowania wierzycieli. Odnotowywano powiększenie inicjatywy, z której skorzystało dotychczas 26 krajów, a suma umorzenia miała sięgnąć 40 mld USD, czyli prawie 2/3 zadłużenia (dane więc różniły się od przedstawianych na poprzednim szczycie). Oczekiwano, że z inicjatywy będzie mogło skorzystać nawet 37 państw. Wyliczono także przeszkody w realizacji programu, gdyż nie wszyscy wierzyciele uzgodnili obniżkę długów w ramach *HIPC*. W związku z tym zdecydowano się na Przegląd Redukcji Długów *HIPC* i uzupełnienie wszystkich punktów strategii. O zaangażowanie poproszono regionalne i wielostronne instytucje rozwojowe, tak by uruchamiały nowe granty na pomoc państwom, które zakwalifikowano do inicjatywy²⁸. G8 zobowiązała się też uzupełnić niedobory w Funduszu Zaufania, przekazując na ten cel 1 mld USD²⁹.

W Evian w 2003 r. w imieniu G8 przewodniczący obrad prezydent Francji Jacques Chirac informował, że z pomocy skorzystać mogło dotychczas 26 krajów, których całkowite zadłużenie sięgało 60 mld USD. Ze względu na spowolnienie tempa inicjatywy zdecydowano się wspomóc państwa, które miały problemy z realizacją zadań nałożonych w inicjatywie *HIPC*. Zgodzono się wspomóc Fundusz Zaufania na sumę 850 mln USD³⁰. W specjalnym raporcie w Evian przedstawiano dokładne kwoty umorzeń długów przez kraje G8³¹. W Sea Island w 2004 r. wyliczono natomiast, że inicjatywa *HIPC* objęła dotychczas 27 państw. 23 z nich pochodziło z Afryki. Zobowiązywano się do dalszej implementacji projektu i przedłużenia inicjatywy do końca 2006 r.³²

W Gleneagles w 2005 r. uzgodniono, że wszystkie długi państw zakwalifikowanych do *HIPC* w ramach *IDA*, *MFW* i Afrykańskiego Funduszu Rozwoju zostaną anulowane, jak to założono w umowie z 11 czerwca 2005 r. przez ministrów finansów. Z zadowoleniem przyjęto decyzję Klubu Paryskiego o umorzeniu 17 mld USD długu Nigerii. Według wyliczeń rządu brytyjskiego redukcja 100% długów dla *HIPC* oznaczała 55 mld

²⁸ *Statement by G7 Leaders Delivering on the Promise of the Enhanced HIPC Initiative, Kananaskis, June 27, 2002.*

²⁹ *The Kananaskis Summit Chair's Summary, Kananaskis, June 27, 2002.*

³⁰ *Chair's Summary, Evian, 3 juin 2003.*

³¹ Odnotowano, że od szczytu w Kananaskis umorzono 32 mld USD. Rosja w latach 1998-2002 umorzyła 11,2 mld USD, a w samym 2002 r. 3,4 mld USD; Japonia w ramach *HIPC* umorzyła 4,9 mld USD; Francja – 10 mld euro; USA umorzyły 100% długów sprzed szczytu w Kolonii, a do 2004 r. miały zredukować kolejne 4,2 mld USD; Włochy umorzyły 1,5 mld euro ponad sumę 3,5 mld uwolnioną jeszcze przed szczytem w Kolonii; Niemcy – 2,5 mld euro dla afrykańskich krajów *HIPC*; Kanada ponad 1 mld dol. kanad.; Wielka Brytania zobowiązała się do 100% redukcji zadłużenia *ODA* i komercyjnego, co dawało sumę 2 mld funtów umorzonych krajom afrykańskim *HIPC* (*Implementation Report by Africa Personal Representatives to Leaders on the G8 Africa Action Plan, Evian, June 1, 2003*).

³² *Debt Sustainability for the Poorest, Sea Island, June 10, 2004.*

USD umorzenia³³. Decyzja nie oznaczała natychmiastowego skasowania długów. Musiały być jeszcze wypełnione warunki wobec instytucji wierzycielskich. Umowa miała być potwierdzona przez MFW i IBRD nie później jednak niż do końca 2005 r. Obliczono, że na największe umorzenie w Gleneagles zdecydowały się Stany Zjednoczone³⁴. Z decyzji „ósemki” skorzystało 18 państw (w tym 14 z Afryki). Suma długów sięgała 40 mld USD, wliczając dodatkowo 1,5 mld USD obsługi zadłużenia rocznie.

Na szczycie brytyjskim G8 ogłosiła postanowienia w kwestii pomocy rozwojowej. Przywołując dane za OECD wyliczono, że pomoc dla wszystkich krajów rozwijających się wyniesie do 2010 r. 50 mld USD rocznie. W aneksie do komunikatu z Gleneagles znalazły się konkretne zobowiązania finansowe przedstawione przez członków G8³⁵. W Sankt Petersburgu w 2006 r. kontynuowano wysiłki na rzecz wzrostu środków z ODA, tak by osiągnąć cel roczny z Gleneagles. OECD wyliczała przy tym, że pomoc ODA od członków Komitetu Pomocy Rozwojowej (*Development Assistance Committee*) wzrosła do ponad 107 mld USD w 2005 r., z czego 75% pochodziła od członków G8.

W Sankt Petersburgu informowano, że MFW i IDA wcieliły w życie decyzję G8 o eliminacji 100% długów, a bliski tego celu był także Afrykański Fundusz Rozwoju. Wyliczono, że 15 państw Afryki skorzystało z tego umorzenia, a dalszych 24 czeka na kwalifikację. Ponadto wierzyciele Klubu Paryskiego ogłosili porozumienie o umorzeniu 100% długów Nigerii (tj. 30 mld USD, więc kwota umorzenia wzrosła w ciągu roku o 13 mld USD).

³³ *Prime Minister Blair's Statement on the G8 Gleneagles Summit, Update to Parliament, London, July 11, 2005.*

³⁴ W gronie „ósemki” istniały rozbieżności co do kwestii umorzenia długów. Wielka Brytania, Francja i Kanada walczyły o umorzenie 100% długów; Niemcy i Japonia nie zgadzały się z zasadami, chociaż chciały szerokiego umorzenia, natomiast USA poparły zasadę, ale kontestowały uruchomienie nowych funduszy. W końcu jednak minister skarbu Wielkiej Brytanii Gordon Brown ogłosił pełne umorzenie wobec MFW, IBRD i Afrykańskiego Banku Rozwoju.

³⁵ UE zobowiązała się doprowadzić do osiągnięcia 0,7% PNB na ODA do 2015 r. z tymczasowym zobowiązaniem 0,56% do 2010 r. W sumie UE miała podwoić pomoc z 34,5 mld USD w 2004 r. do 67 mld USD w 2010 r. Przynajmniej połowa pomocy powinna przypaść Afryce Subsaharyjskiej. Niemcy zobowiązały się do wzrostu PNB na ODA do 0,51% do 2010 r. i 0,7% w 2015 r. Takie same zobowiązania przyjęły Włochy. Francja ogłosiła, że terminowo osiągnie 0,5% PNB na ODA w 2007 r., z czego 2/3 przypadnie na Afrykę. Poziom 0,7% miał być osiągnięty do 2012 r. Wielka Brytania poziom 0,7% PNB na ODA miała zamiar osiągnąć do 2013 r. Pomoc w ODA miała być podwojona dla Afryki między 2004 a 2008 r. Amerykańskie propozycje zmierzały do podwojenia pomocy dla Afryki Subsaharyjskiej między 2004 a 2010 r. Celem zgodnym ze Szczytem Milenijnym było osiągnięcie 5 mld USD rocznie. Rząd USA zapowiadał też 15 mld USD na Plan Walki z AIDS oraz nowe 1,2 mld USD na inicjatywę antymalaryczną. USA miały też wspierać operacje pokojowe. W ciągu 5 lat przeznaczyć miały 660 mln USD na cel GPOI (*Global Peace Operations Initiative*). Japonia zapowiadała wzrost ODA o 10 mld w ciągu 5 lat. Zobowiązała się podwoić ODA dla Afryki w ciągu następnych trzech lat. Wypuściła też 5 mld USD na inicjatywę *Health and Development* oraz ponad 1 mld USD w ciągu 5 lat na partnerstwo z Afrykańskim Bankiem Rozwoju. Kanada miała podwoić pomoc ODA między 2001 a 2010 r., a dla Afryki nawet szybciej między 2004 a 2009 r. Rosja umorzyła i zobowiązała się dalej umorzyć 11,3 mld USD długów wobec krajów afrykańskich, w tym 2,2 mld USD w ramach HIPC.

WALKA Z GŁODEM

Po raz pierwszy walka z głodem i niedożywieniem – jako jeden z celów G7 – pojawił się na szczycie tokijskim w 1979 r. Ogłoszono na nim, że grupa wesprze organizacje międzynarodowe w opracowaniu efektywnej strategii zaopatrzenia w żywność i osiągnięciu przez państwa rozwijające się rezerw żywnościowych. Obiecywano wsparcie ich rolnictwa, zaznajomienie z nowymi technikami oraz dostosowanie strategii do lokalnych warunków³⁶. Kraje G7 współpracując z *FAO*, podkreślały wagę Konwencji na temat Pomocy Żywnościowej (*Food Aid Convention*), dzięki której można byłoby zabezpieczyć przynajmniej 10 mln ton żywności rocznie. Deklarowano też uzupełnienie Międzynarodowego Funduszu dla Rozwoju Rolnictwa (*International Fund for Agricultural Development*).

W latach 80. G7 przekonywała, że szczególną troską powinny być otoczone regiony Afryki cierpiące z powodu głodu i suszy. Zapowiedziano w związku z tym wsparcie rządów i organizacji pozarządowych oraz odwołano się do programu *IBRD* Specjalnych Udogodnień dla Afryki Subsaharyjskiej (*Special Facility for Sub-Saharan Africa*). Obok pomocy żywnościowej zaproponowano długookresową strategię bezpieczeństwa żywnościowego, uwzględniającą m.in. system wczesnego ostrzegania oraz poprawę transportu. Zobowiązano się do dostarczania ziarna, nawozów i projektów rozwojowych. Wezwano też wszystkie kraje do wsparcia regionów Afryki uszkodzonych przez suszę. W ramach *OECD* zapowiedziano konsultacje z krajami rozwijającymi się, aby uniknąć w przyszłości globalnych katastrof³⁷. W Tokio w 1986 r. odnotowano poprawę stanu żywnościowego Afryki podkreślając, że pomoc żywnościowa winna być skorelowana ze średnio- i długookresowym programem rozwoju krajów afrykańskich³⁸.

W większym stopniu do tych problemów przywódcy wrócili w nowym milenium. W Genewie w 2001 r. informowano, że na świecie ponad 800 mln ludzi pozostaje wciąż niedożywiona, z czego około 250 mln dzieci. W oświadczeniu pisano, że podstawowym czynnikiem redukcji biedy pozostaje dostęp do żywności i jej odpowiednia dystrybucja. Szczególną troską winno się otaczać regiony zagrożone brakiem żywności, zwłaszcza Afrykę Subsaharyjską i Azję Południową. Z zadowoleniem przyjęto utworzenie Światowego Forum na temat Regulacji Bezpieczeństwa Żywności między *FAO* a *WHO*³⁹.

W Evian w 2003 r. przywódcy przedstawili Plan Działania przeciwko głodowi. Informowano, że tylko w Afryce bezpośrednio zagraża on około 40 mln ludzi. Wynikało to nie tylko z warunków klimatycznych i naturalnych katastrof, ale i z przyczyn strukturalnych (np. z braku wsparcia dla rolnictwa, z powodu rozprzestrzeniania się chorób, wzrastającej liczby konfliktów czy braków organizacyjnych). Uzgodniono, że będzie podejmowana natychmiastowa pomoc w sytuacji zagrożenia żywnościowego. Informowano, że od szczytu w 2002 r. rozdysponowano pomoc żywnościową

³⁶ *Declaration*, June 29, 1979.

³⁷ *The Bonn Economic Declaration: Towards Sustained Growth and Higher Employment*, May 4, 1985.

³⁸ *Tokyo Economic Declaration*, 6 May 1986.

³⁹ *Communiqué*, Genoa, July 22, 2001.

na sumę 3,3 mld USD, z czego 1,7 mld trafiła do Afryki Subsaharyjskiej. Pomoc winna uwzględniać nie tylko samą żywność, ale też ziarna, narzędzia, szczepionki, leki, namioty, wodę i środki higieny. Zobowiązano się ponadto przeznaczyć kolejne 3,2 mld USD na długookresową pomoc, w tym 1,4 mld USD dla Afryki Subsaharyjskiej. Stworzono również Grupę Kontaktową G8 ds. głodu odpowiedzialną za współpracę z innymi instytucjami międzynarodowymi⁴⁰.

Jednocześnie na szczycie w 2003 r. w specjalnym Planie Działania na temat wody G8 przyjęła deklarację, by do 2015 r. zmniejszyć o połowę liczbę ludzi, którzy nie mają dostępu do wody pitnej. Nawiązywano w ten sposób do celów milenijnych ONZ oraz celów ze „Szczytu Ziemi” w Johannesburgu. Plan zakładał promocję innowacyjnych projektów i szkoleń; dotyczących budowy sieci technicznej przy wykorzystaniu zasobów rzecznych; zachęcał wielostronne instytucje finansowe do finansowania programów irygacyjnych; wspierał lokalne władze w budowie infrastruktury, zwłaszcza w regionach wiejskich; kładł nacisk na badania rozwojowe oraz popierał wszystkie aktywne organizacje na tym polu⁴¹.

Kwestie te powracały na kolejnych szczytach. W Sea Island przyjęto Plan Działania, którego celem miała być likwidacja głodu w Rogu Afryki (Etiopii, Erytrei, Somalii i Sudanie). W Sankt Petersburgu zwrócono z kolei uwagę na problem katastrof naturalnych i wywoływanych przez człowieka. Popierano działania koordynacyjne ONZ w ramach *OCHA (Office for the Coordination of Humanitarian Affairs)* i Światowej Konferencji na temat Redukcji Katastrof.

WALKA Z CHOROBYMI ZAKAŻNYMI

Od drugiej połowy lat 90. G7 skupiła się na kwestiach poprawy zdrowia w regionach najslabiej rozwiniętych. W komunikatach ze szczytów informowano, że liczba zachorowań na malarię, gruźlicę i *AIDS* stale rośnie, a choroby zakaźne stanowią 1/3 wszystkich zgonów na świecie. G7 obowiązała się koordynować narodowe programy poprawy zdrowia publicznego; nadać większą skuteczność działaniu *WHO*; współpracować z instytucjami pozarządowymi, ośrodkami akademickimi oraz przemysłem (zwłaszcza z firmami farmaceutycznymi). Szczególny nacisk położono na walkę z *AIDS*, apelując o intensyfikację prac nad szczepionką. Uznano, że niezbędna do tego jest współpraca naukowców oraz rządów krajów rozwiniętych i rozwijających się. Jako forum współpracy służyć miał ONZ i jej program *UNAIDS*⁴².

W Okinawie w 2000 r. przyjęto konkretne zobowiązania w walce z chorobami. Celem G8 była redukcja do 2010 r. o 25% liczby młodych ludzi chorych na *AIDS* oraz obniżenie liczby zgonów na malarię i gruźlicę o 50%. Odnotowano zobowiąza-

⁴⁰ *Action Against Famine, Especially In Africa A G8 Action Plan*, June 2, 2003.

⁴¹ *Water A G8 Action Plan, Evian*, June 2, 2003.

⁴² *Communiqué, Denver*, June 22, 1997.

nie *IBRD* do potrojenia środków *IDA* na walkę z *AIDS*, malarią i gruźlicą⁴³. W Genewie w 2001 r. we współpracy z sekretarzem generalnym ONZ utworzono Globalny Fundusz do walki z tymi trzema chorobami. G8 dążyła, by fundusz rozpoczął działalność przed końcem 2001 r. Zobowiązano się przekazać na ten cel 1,3 mld USD, a także wezwano inne kraje oraz sektor prywatny do wsparcia funduszu.

W Evian w 2003 r. udało się ustanowić dodatkowy fundusz na rzecz eliminacji polio (w związku z tym w kolejnych latach G8 wyasygnowała na ten cel 500 mln USD) oraz zobowiązano się poprawić koordynację z *WHO* w walce przeciw epidemii *SARS*⁴⁴. W Glenaeagles w 2005 r. postanowiono uzupełnić fundusz do walki z polio do wysokości 829 mln USD. Zapowiadano też przeznaczenie 1,5 mld USD na walkę z malarią (co miało uchronić przed chorobą 600 tys. dzieci i objąć akcją 85% społeczeństwa do 2015 r.) oraz gruźlicą.

W Sankt Petersburgu w 2006 r. zgodnie przyznawano, że takie choroby jak: *AIDS*, gruźlica, malaria i odra niszczą społeczeństwa i gospodarki krajów rozwijających się, utrudniając wypełnienie Milenijnych Celów Rozwojowych. Nowym problemem, na jaki zwracali uwagę uczestnicy szczytów, było rozprzestrzenianie się ptasiej grypy. G8 była zdeterminowana walczyć z tymi chorobami doprowadzając do lepszej koordynacji, tworzenia laboratoriów, wzajemnego udostępniania wiedzy, intensyfikacji badań naukowych, uruchomienia wspólnych programów. Z konkretnych zobowiązań cenne było wsparcie Globalnego Funduszu do walki z *AIDS*, gruźlicą i malarią oraz Globalnej Inicjatywy na rzecz Szczepionki przeciw *HIV*. G8 nawoływała do stworzenia globalnej sieci monitoringu chorób zakaźnych⁴⁵.

EDUKACJA DLA WSZYSTKICH

Kwestie związane z edukacją pojawiły się na szczytach w większym wymiarze w końcu XX w. Uznano wtedy, że poprawa oświaty jest kluczowa dla wzrostu gospodarczego i zatrudnienia. Głównym celem, jaki stawiała sobie G8 było doprowadzenie

⁴³ *G8 Communiqué Okinawa 2000, Okinawa, 23 July 2000.*

⁴⁴ *Health A G8 Action Plan, Evian, June 2, 2003.*

⁴⁵ Temat chorób zakaźnych w Sankt Petersburgu składał się aż z 44 punktów. Na szczycie zostały wsparte programy i inicjatywy wielu międzynarodowych organizacji jak: *IHP (International Health Regulations)*; *WHO-GOARN (Global Outbreak Alert and Response Network)*; *OIE (World Organization for Animal Health)*; *FAO-GLEWS (Global Early Warning System)*. Dla tych inicjatyw oczekiwano wsparcia od MFW, *IBRD*, Azjatyckiego Banku Rozwoju (w walce z ptasią grypą). Oczekiwano powstania Globalnego Centrum Zarządzania Ptasią Grypą. Zwrócono uwagę, że problem chorób zakaźnych dotyczy głównie Afryki, dlatego konieczna jest współpraca z UA i *NEPADem*. Poparcie uzyskał Globalny Plan Zatrzymania Gruźlicy, którego celem była redukcja do 2015 r. o połowę chorych na tę chorobę, co mogło uratować życie 14 mln ludzi. Walcząc z malarią zamierzano obniżyć o połowę liczbę ofiar śmiertelnych do 2010 r. Przypomniano o konieczności wypełnienia do końca inicjatywy eliminacji polio *GPEI (Global Polio Eradication Initiative)*, apelując o uzupełnienie funduszy na lata 2007-2008. Podkreślano, że dostęp do służby zdrowia w krajach rozwijających powinien być zwiększony. Apelowano do wszystkich rządów o rozważenie eliminacji cel na leki i sprzęt medyczny (*Fight Against Infectious Disease, St Petersburg, July 16, 2006*).

do stanu, by do 2015 r. podstawowa oświata stała się dostępna dla wszystkich dzieci. W tym celu zwracano się z apelem do banków rozwoju oraz UNESCO. Obligowano się współpracować z ILO w walce z procederem wykorzystywania dzieci do pracy. Jeszcze przed szczytem w Okinawie (w kwietniu 2000 r. w Dakarze na Światowym Forum Oświatowym) podjęto inicjatywę EFA (*Education for All*), która obok głównego celu upowszechnienia oświaty w ciągu 15 lat, uwzględniała zmniejszenie o 50% alfabetyzacji dorosłych, eliminację dyskryminacji ze względu na płeć w dostępie do edukacji podstawowej i średniej oraz poprawę jakości edukacji⁴⁶. Równolegle zobowiązano się pracować nad upowszechnieniem przepływu informacji i technologii komunikacyjnych, zwłaszcza dla nauczycieli. Przy tej okazji przedstawiono projekt DOT-Force⁴⁷.

W Sankt Petersburgu w komunikacie „Edukacja dla innowacyjnych społeczeństw w XXI w.” zgromadzeni podkreślili, że innowacyjność w dużym stopniu zależy od mobilności społeczeństw, ich wiedzy i technologii. Akceptując deklarację przyjętą 2 czerwca 2006 r. w Moskwie przez ministrów edukacji G8, zobowiązywano się dążyć do wzrostu jakości edukacji, eliminacji analfabetyzmu oraz równości płci. Zapowiedano współpracę z prywatnym sektorem, promowanie nowych standardów, zwłaszcza w matematyce, naukach przyrodniczych i językach obcych oraz integrację poprzez oświatę imigrantów z krajami ich nowego zamieszkania. Aby realizować budowę globalnego społeczeństwa innowacyjnego niezbędna według liderów była współpraca z UNESCO, OECD. Wezwano następujące instytucje: UNDP, UNFPA, UNICEF i IBRD do harmonizacji planów i celów⁴⁸.

PLAN DLA AFRYKI

Problemy Afryki były wielokrotnie wyszczególnione w deklaracjach już w latach 80. W 1991 r. w Londynie, G7 potwierdziła, że Afryka zasługiwała na specjalne traktowanie⁴⁹. W przeciwieństwie do innych regionów (Azji Południowo-Wschodniej

⁴⁶ Do komunikatu dołączono raport nt temat. *A New Focus on Education for All*, Kananaskis, June 26, 2002.

⁴⁷ Projekt ten był wynikiem współpracy międzynarodowej zainicjowanej w Okinawie. Zaangażował on 43 zespoły rządowe, sektor prywatny, organizacje pozarządowe, instytucje reprezentujące kraje rozwinięte i rozwijające się (*ECOSOC, ITU, OECD, UNDP, UNCTAD, UNESCO, IBRD*) celem rozpoznania korzyści rewolucji cyfrowej i internetu. Technologia informacyjna miała służyć w realizacji głównych celów rozwojowych między 1990 a 2015 r. W projekcie przedstawiono podstawowe założenia planu: wspieranie narodowych strategii krajów rozwijających się; obniżenie kosztów i ułatwienia łączności; poprawę zdolności ludzi w zdobywaniu wiedzy; popieranie przedsiębiorczości; wzmocnienie koordynacji wielostronnych inicjatyw. Od szczytu w Okinawie współtwórcy programu spotkali się jeszcze w Tokio 27-28 listopada 2000; Kapsztadzie 1-2 marca 2001, Sienie 23-24 kwietnia 2001. Nieformalnych spotkań było znacznie więcej np. w Davos na Światowym Forum Gospodarczym w styczniu 2001 r. (*Digital Opportunities for All: Meeting the Challenge Report of the Digital Opportunity Task Force (DOT Force) including a proposal for a Genoa Plan of Action*, 11 May, 2001).

⁴⁸ *Education for Innovative Societies in the 21st Century*, St Petersburg, July 16, 2006.

⁴⁹ *Economic Declaration: Building World Partnership*, 17 July 1991.

i Ameryki Łacińskiej) nie udało jej się osiągnąć dynamicznego wzrostu, inicjatywy regionalne były słabo rozwinięte, nie został stworzony odpowiedni klimat dla bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Ważne miejsce dla Czarnego Kontynentu zarezerwowano w programie Nowego Partnerstwa dla Rozwoju uruchomionego w Lyonie. Główny nacisk położono na kontakty z Afryką Subsaharyjską. W 1997 r. zobowiązano się do bezpośredniego dialogu z afrykańskimi partnerami i organizacjami pozarządowymi. Przyznawano czołową rolę ONZ w rozwoju Afryki oraz przyklaskiwano działaniom OJA, służącym utrzymaniu pokoju. Wzywano sekretarza generalnego do wspierania inicjatyw wewnątrzafrykańskich. Do sukcesów zaliczono powstanie Afrykańskiej Inicjatywy Społeczeństwa Informacyjnego. Duże nadzieje wiązano z ustanowieniem Grupy Afrykańskiej Wspierającej Pokój przy ONZ. Apelowano o zatrzymanie ataków na uchodźców i członków organizacji humanitarnych⁵⁰.

W 2000 r. G8 przekonywała, że sytuacja Afryki jest najbardziej dramatyczna, a problemy tego kontynentu stały się naczelnym tematem włoskiego szczytu w Genui. 21 lipca 2001 r. G8 przedstawiła Genueński Plan dla Afryki. Za najważniejsze wyzwania w nowym milenium uznano osiągnięcie pokoju, stabilizacji oraz wykorzenienie biedy. Wsparto Nową Inicjatywę Afrykańską (*NAI – New African Initiative*), która zakładała: wzrost odpowiedzialności za rozwój samej Afryki, rozpowszechnienie zasad demokratycznych, przejrzystość zarządzania, poszanowanie rządów prawa, przestrzeganie praw człowieka. Uznano, że inicjatywa prowadzić może do partnerstwa między krajami Afryki a rozwiniętymi. Przekonywano, że konflikty stanowią główną przeszkodę w rozwoju społecznym i gospodarczym. Obligowano się do wsparcia demokracji i sprawiedliwych wyborów.

W Genui G8 zobowiązywała się promować rozwój Afryki w międzynarodowych instytucjach, zwłaszcza w: ONZ, *IBRD*, *MFW*, *WTO*. Partnerstwo miało dotyczyć: walki z chorobami zakaźnymi, pomocy w przepływie technologii informacyjnej i komunikacyjnej, działań antykorupcyjnych, stymulowania prywatnych inwestycji, wzrostu obrotów handlowych między kontynentem a resztą świata, wzrostu rezerw żywnościowych. Przywódcy G8 zdecydowali się ponadto wydelegować szerpów ds. Afryki, aby przygotować konkretny plan działania⁵¹.

W Kananaskis w Planie Działania dla Afryki, będącym kontynuacją projektu z Genui, G8 z zadowoleniem przyjęła afrykańską inicjatywę Nowego Partnerstwa dla Rozwoju Afryki (*NEPAD – New Partnership for Africa's Development*), która wykształciła się z *NAI*. Uznano ją za fundament przyszłej współpracy. Projekt zachęcał państwa i społeczeństwa afrykańskie do reform demokratycznych, dobrego zarządzania, pokojowego rozstrzygania sporów, podwyższenia bezpieczeństwa i rozwoju uwzględniającego potrzeby człowieka. Rządy krajów afrykańskich obligowały się zadbać o inwestycje prowadzące do wzrostu gospodarczego celem redukcji biedy.

Plan Działania dla Afryki uwzględniał dwa polityczne obszary (pokój-bezpieczeństwo i rządzenie) oraz sześć ekonomicznych (handel i inwestycje, umorzenie długów,

⁵⁰ *Communiqué, Denver, June 22, 1997.*

⁵¹ *Genoa Plan for Africa, Genoa, July 21, 2001.*

edukacja, zdrowie, rolnictwo i zasoby wodne). Demonstrując wsparcie dla nowego partnerstwa, G8 w pierwszym obszarze problemów zobowiązywała się: wspierać wysiłki Afrykanów w rozwiązanie konfliktów zbrojnych i przywrócenie pokoju w Demokratycznej Republice Konga, Sudanie, Angoli i Sierra Leone; pomagać w programach rozbrojeniowych i demobilizacji i wspierać sekretarza generalnego ONZ w utworzeniu Grupy Kontaktowej, koordynującej współpracę z krajami afrykańskimi w czasie interwencji. G8 zdecydowała się na pomoc finansową i techniczną do 2010 r., aby skuteczniej zapobiegać konfliktom na kontynencie i podejmować operacje pokojowe zgodnie z Kartą NZ. Zobowiązano się ponadto walczyć z nielegalnym przemysłem broni oraz eliminować miny przeciwpiechotne. Deklarowano się wspólnie działać na rzecz ochrony ludności cywilnej poszkodowanej przez wojny.

Istotną rolę w partnerstwie odgrywać miały aspekty ekonomiczne. Obligowano się ułatwiać dostęp dla produktów z Afryki, deklarowano wzrost funduszy i pomoc techniczną dla handlu. Wyrażano poparcie dla regionalnej integracji gospodarczej i wzrostu handlu wewnątrzafrykańskiego. W ramach pomocy miała nastąpić poprawa efektywności *ODA*; implementacja umorzenia długów; promocja edukacji i dostępu do technologii cyfrowej; poprawa zdrowia i walka z *AIDS*; zwiększenie produktywności rolnictwa poprzez wzrost konkurencyjności i zabezpieczenia żywności oraz poprawa zarządzania zasobami wodnymi Afryki⁵². Liderzy afrykańscy zareagowali pozytywnie na propozycje G8. Prezydent Nigerii Olusegunem Obasanjo stwierdził, że nie był to plan doskonały, ale dobry⁵³.

W Evian prezydent Chirac uznał solidarność z Afryką za priorytet w działaniu G8. Na szczycie ukazał się raport szerpów ds. Afryki nt Planu Działania. Znaleźć w nim można 46 szczegółowych punktów oraz aneks z przebiegu implementacji. W dokumencie poparto inicjatywę *NEPAD*, informując, że ONZ i *OECD* również ją zaakceptowały. *NEPAD* i Plan Działania dla Afryki były ściśle ze sobą powiązane. Obliczano, że do 2006 r., dodatkowe środki dla Afryki wynosić będą rocznie 6 mld USD⁵⁴, a $\frac{3}{4}$ *ODA* będzie przekazywana na ten kontynent. W 2002 r. szacowana pomoc dla Afryki w ramach *ODA* wyniosła 10 mld USD⁵⁵.

Na szczycie w Sea Island przywódcy afrykańscy ustosunkowali się do Planu Działania dla Afryki informując o konkretnych działaniach krajów G8. Prezydent Oba-

⁵² *G8 Africa Action Plan, Kananaskis, June 27, 2002.*

⁵³ N. Bayne, *Impressions of the Kananaskis Summit*, <http://www.g7.utoronto.ca>.

⁵⁴ Deklaracja „ósemki” o przeznaczeniu 6 mld USD dodatkowych środków *ODA* rocznie nie zadozwoliła organizacji pozarządowych, które zwracały uwagę, że całkowity koszt finansowania *NEPAD* wynosi rocznie 64 mld USD.

⁵⁵ W raporcie wymieniano priorytetowe obszary, wymagające największego wsparcia: zdrowie, edukacja, głód, handel, woda, korupcja, pomoc, jawność, pokój i bezpieczeństwo. Partnerstwo dotyczyć miało współdziałania w operacjach pokojowych; przełamywania trudności w negocjacjach handlowych; realizowaniu zobowiązań; większej uwagi w kwestiach rolnych, walki z chorobami zakaźnymi i realizowania celów milenijnych (*Implementation Report by Africa Personal Representatives to Leaders on the G8 Africa Action Plan, Evian, June 1, 2003*).

sanzo dziękował UE, Francji, Japonii i Kanadzie za wsparcie na obszarach konfliktów w Sierra Leone, Liberii i Wybrzeżu Kości Słoniowej. Prezydent Senegalu Wade dodawał, że w ciągu 2 lat jego kraj uzyskał ponad 1 mld USD od Japonii i Kanady, z czego część przeznaczona została na infrastrukturę w Afryce Zachodniej oraz potrzeby *ECOWAS* (Wspólnota Gospodarcza Afryki Zachodniej). Obasanjo sugerował, by w inicjatywie *HIPC* nie było różnicowania i by długi można zredukować w pełni, co służyłoby całej Afryce⁵⁶.

W Gleneagles G8 zobowiązała się do podwojenia pomocy Afryce do 2010 r., co oznaczało, że co najmniej 25 mld USD rocznie trafiać miało na ten kontynent. G8 wraz z liderami afrykańskimi przyjęła za cel podwojenie wielkości gospodarki afrykańskiej i handlu do 2015 r.⁵⁷ W raporcie informowano, że w ciągu 5 lat ponad 2/3 krajów Afryki Subsaharyjskiej dokonało wyboru systemu demokratycznego, spadła w tym czasie inflacja, a wzrost gospodarczy w ostatniej dekadzie w 16 krajach osiągnął roczną średnią 4%. Ogółem w 24 państwach można było dostrzec postęp.

Zobowiązania G8 miały być zgodne z założeniami UA i strategią *NEPAD*. Dążono też do synchronizacji z Celami Milenijnymi ONZ. Plan Działania dla Afryki był koordynowany przez szerpów ds. Afryki. Ważnym elementem ich działalności była zapewnienie szybkiego reagowania, wspierania funduszy UA i instytucji panafrkańskich. Zachęcali oni międzynarodowe instytucje do współpracy oraz promowali nowe inicjatywy (jak *CAADP – Comprehensive Africa Agriculture Development Programme – Pełny Program Rozwoju Afrykańskiego Rolnictwa*). Funkcję uzupełniającą wobec szerpów pełniła Komisja ds. Afryki, którą powołał rząd brytyjski w 2004 r.⁵⁸ Przedstawiła ona pełny plan pomocy kontynentowi.

W Gleneagles istotna dla kontynentu afrykańskiego była konkretna decyzja o przeszkoleniu i wyekwipowaniu do 2010 r. 75 tys. żołnierzy w tym 20 tys. *Stand-By Force* (Sił w Pogotowiu) UA. Podsumowując brytyjski szczyt ówczesny premier Blair podkreślał, że pomoc Afryce to partnerstwo, a nie charytatywność. Twierdził, że sam szczyt nie może rozwiązać problemu biedy, ale może oznaczać przełom w tej kwestii⁵⁹.

Spotkanie G8 w Sankt Petersburgu oznaczało regres w inicjatywach wobec Afryki. Znalazł się jednak dokument, w którym zobowiązywano się do dalszego partnerstwa

⁵⁶ *Joint Press Conference by Abdelaziz Bouteflika, President of Algeria, John Agyekum Kufuor, President of Ghana, Olusegun Obasanjo, President of Nigeria, Abdoulaye Wade, President of Senegal, Thabo Mbeki, President of South Africa and Yoweri Kaguta Museveni, President of Uganda, Sea Island, June 10, 2004.*

⁵⁷ *Chair's Summary, Prime Minister Tony Blair, Gleneagles, July 8, 2005.*

⁵⁸ Znalazło się w niej 17 komisarzy, w tym premier, minister skarbu Gordon Brown, Afrykańska szerpka i minister ds. rozwoju – Hilary Benn, ale też Bob Geldof, organizujący koncerty Live 8 oraz znany piosenkarz i lider grupy U2 Bono. Raport komisji stał się podstawą rozmów między przywódcami. Wzywał do podwojenia pomocy Afryce do 25 mld USD rocznie w ciągu 5 lat. W dużej mierze raport ten pokrywał się z konkluzjami Projektu Milenijnego ONZ, kierowanego przez Jeffreya Sachs'a.

⁵⁹ *Prime Minister Blair's Statement on the G8 Gleneagles Summit, Update to Parliament, London, July 11, 2005.*

z Afryką i współdziałania z UA i NEPAD. Wsparcie otrzymały siły *African Standby Force*. Przekazano też środki na fundusz dla UA w jej misji w sudańskim Darfurze. Odnotowano powstanie Komisji ds. Budowania Pokoju przy ONZ oraz funduszu pokrywającego wydatki w nagłych interwencjach (*UN's Central Emergency Response Fund*). Wyliczono, że wydano już awaryjnie 92 mln USD w regionie Rogu Afryki, Darfurze, DRK, Czadzie, Nigrze, WKS i Burundi. Deklarowano udzielenie środków do budowy infrastruktury transportowej i energetycznej w Afryce oraz pomoc w przyciąganiu inwestycji w ramach następujących inicjatyw: *NEPAD-OECD Africa Investment Initiative* (Afrkańska Inicjatywa ds. Inwestycji); *Enhanced Private Sector Assistance for Africa* (Powiększona Pomoc Prywatnego Sektora dla Afryki) oraz *Investment Climate Facility* (Udogodnienie w Klimacie dla Inwestycji). Zapewniano, że celem G8 pozostawała demokratyczna, prosperująca i pokojowa Afryka. W aneksie do dokumentu znajdowało się dokładne rozliczenie członków z finansowania rozwoju kontynentu⁶⁰.

PLAN DLA ROZSZERZONEGO BLISKIEGO WSCHODU

Głównie dzięki zaangażowaniu Stanów Zjednoczonych drugim, obok Afryki, regionem Południa, uprzywilejowanym w strategii G8 stał się od 2004 r. obszar tzw. Rozszerzonego Bliskiego Wschodu. W Sea Island przywódcy ogłosili inicjatywę Partnerstwa dla Postępu i Wspólnej Przyszłości z Regionem Szerszego Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej (*Partnership for Progress and a Common Future with the Region of the Broader Middle East and North Africa*)⁶¹. Liderzy G8 w imię pokoju, politycznego, ekonomicznego i społecznego rozwoju i stabilizacji deklarowali wsparcie dla reform w tym regionie. Zapowiadali, że partnerstwo powinno być oparte na współpracy z rządami, biznesem oraz przedstawicielami społeczeństw. Liczyli na zwiększenie zobowiązań międzynarodowej wspólnoty mających na celu pokój i stabilizację regionu. Uznali, że konflikty (zwłaszcza między Izraelem a Palestyną) nie mogą być przeszkodą w reformach, a kluczem do pomyślności miało być osiągnięcie stabilizacji w Iraku. W pełni popierano działania Kwartetu Bliskowschodniego (USA, UE, Rosja, ONZ) wobec procesu pokojowego na Bliskim Wschodzie i sytuacji w Syrii, Libanie i Iraku. Twierdzono, że redukcja długów jest kluczowa dla budowy wolnego Iraku, dlatego zapowiadano negocjacje z Klubem Paryskim i wierzycielami, by osiągnąć ten cel już w 2004 r.⁶²

⁶⁰ *Update on Africa, St Petersburg, July 16, 2006.*

⁶¹ Inicjatywa dla regionu bliskowschodniego uwzględniała państwa od Maroka po Afganistan. Projekt hamowały Egipt i Arabia Saudyjska uznając, że reformy nie powinny być narzucane z zewnątrz. Trudności w realizacji programu wynikały ponadto z sytuacji w Iraku i z powodu konfliktu między Izraelem a Palestyną.

⁶² *Partnership for Progress and a Common Future with the Region of the Broader Middle East and North Africa, Sea Island, June 9, 2004.* Prezydent Bush przekonywał pozostałe kraje do umorzenia irackiego długu. Rozbieżności były duże, gdyż Amerykanie zdecydowali byli na redukcję 90% zadłużenia, podczas gdy Francja, Niemcy i Rosja na najwyższej 50%.

Inicjatywa zawierała szczegółowy plan wspierania reform w regionie. W związku z tym zapowiadano konsultacje z Ligą Arabską. Zobowiązano się m.in. do założenia jeszcze w 2004 r. dwóch instytucji: Forum dla Przyszłości i Dialogu Wsparcia dla Demokracji. Miały one przyciągnąć do projektu nie tylko rządy, ale też biznes. Ogłaszano kolejne zobowiązania: poprawę alfabetyzacji o 20 mln ludzi do 2015 r.; wzrost przedsiębiorczości poprzez uruchamianie szkoleń dla ludzi młodych i kobiet; ułatwianie inwestycji; pogłębianie demokracji (Amerykanie byli gotowi do inicjatywy przyjąć nawet Libię, Syrię i Iran, jeśli zrezygnowałyby one ze wsparcia dla terroryzmu); wolne i jawne wybory; zwiększanie uczestnictwa kobiet w życiu politycznym, ekonomicznym, społecznym, kulturalnym i oświatowym; pomoc przy dokonywaniu zmian prawnych; zachęcanie do dobrego zarządzania i działań antykorupcyjnych; podnoszenie edukacji i technologii; liberalizację w handlu towarami i usługami⁶³. Wiele z tych kwestii podnoszonych było już wcześniej (w kontekście stosunków z krajami rozwijającymi się, a zwłaszcza z Afryką), jednak Program dla Rozszerzonego Bliskiego Wschodu miał znacznie szersze reperkusje polityczne. G8 zależało bardziej na promocji demokracji niż na organizacji szeroko zakrojonej pomocy rozwojowej. Problem był w tym, że część państw w ogóle o tę pomoc nie zabiegała.

PODSUMOWANIE

Już w czasie trwania zimnej wojny problemy krajów rozwijających się były jednym z naczelných tematów, poruszanych przez przywódców podczas szczytów G7. Zdecydowana większość deklaracji i inicjatyw odnosiła się w tym czasie do kwestii ekonomicznych, co było zgodne z pierwotnym założeniem szczytów. Podczas pierwszych dwóch cykli spotkań „siódemki” liczba zobowiązań wobec Południa wyniosła 92, co dawało średnią na rok 6,6 i było najwyższym wynikiem spośród wszystkich tematów omawianych podczas szczytów. Deklaracje wobec krajów rozwijających się przewyższały nawet zobowiązania związane z kwestiami energetycznymi (łączna ich liczba w okresie 1975-1989 wyniosła 86) czy handlem (67)⁶⁴. Podczas trzeciego cyklu spotkań przywódców do najbardziej popularnych tematów na szczytach należały problemy ochrony środowiska (w latach 1989-1995 73 zobowiązania dotyczące tej kwestii zostały podjęte wobec 44 zaleceń w sprawie państw rozwijających się i 43 w sprawach handlu międzynarodowego). W ostatniej dekadzie działalności G8 liczba zobowiązań grupy znacznie wzrosła. Często jednak zobowiązania podwajały się z tego powodu, że do 2002 r. obok działającej już G8 funkcjonowała nadal G7 (ze względu na wcześniejsze zobowiązania). Całkowita liczba zaleceń w latach 1996-2006 przekroczyła 1700. Ponownie najwięcej (1/4) deklaracji przywódcy adresowali do państw rozwijających się (zwłaszcza wobec Afryki, a szczególnie w sprawie inicjatyw na temat redukcji

⁶³ *G8 Plan of Support for Reform, Sea Island, June 9, 2004.*

⁶⁴ Obliczenia własne na podstawie deklaracji ekonomicznych.

zadłużenia). W nowym milenium celem jaki stawiała sobie grupa było przekształcenie takiego zainteresowania w sukces poszczególnych programów.

ABSTRACT

The first summit of the group of industrial nations was held at the Château de Rambouillet near Paris from 15th to 17th November 1975. It was attended by representatives of six countries: France, Japan, the FRG, the USA, Great Britain and Italy. The name G7 was adopted for summits held from 1976 onward, following the incorporation of Canada into the group. Since 1977 representatives of the Commissions of European Communities also attended the meetings, though only as observers. G7 was transformed into G8 in 1998 at the summit in Birmingham after having functioned for a few years as G7+Russia.

Economic declarations and communiqués from the summits of the leaders of the member states contained schemes of a strictly economic nature but also social and institutional proposals. Besides guidelines on macroeconomic policy, and trade and monetary systems, issues concerning environment protection, education or health care also appeared on the agenda. Discussions on the problems of developing countries recurred during all the summits, but implementation of relevant postulates, especially those concerning debt cancellation strategy and coordination of official development assistance were only formulated at the turn of the second and third millennium. The article is an attempt to show how G7/8 engaged for the South over a period of more than thirty years of its activity. The problem of effectiveness of particular initiatives is a more complex issue that requires further investigations and separate studies. This publication is based mostly on documents accepted by the leaders of the member states at annual summits.